

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ У ПОЕТИЧНОМУ МОВЛЕННІ ЛІНИ КОСТЕНКО

Тривалий час вивчення психологічного аспекту мови відокремлювалося від мовознавства, бо вважалося, що він не входить в проблематику цієї науки.

Однак розвиток і досягнення науки про мову і суміжних із нею виявив необхідність зважати на явища на межі між мовознавством і психологією, мовознавством і культурологією, мовознавством та іншими дотичними до нього. Вивчення зв'язку мови і ментальністю людини тривалий час розглядалося на рівні зв'язку мови і свідомості, не торкаючись домовних знань, що вважалося об'єктом дослідження лише психології. Із розвитком антропоцентричного підходу питання домовного світу людини включаються і в коло проблем лінгвістики .

Поетичне мовлення – це цілий світ, у якому єднаються думка, почуття мова, реальність (об'єктивна чи уявна), музика та ін. «У поетичному творі для читача, що шукає в ньому не тільки логічний зміст, а й саму поезію, важливим є не слово і названий ним предмет чи явище, а той глибинний зміст, що стоїть за цим словом, зміст, висловлений тим чи тим поетом [1, с. 171].

Сьогодні вивчення поетичної мови через призму колористичної інтерпретації активно здійснюється ученими в межах різних напрямків сучасної лінгвістики та літературознавства. Це пояснюється виключно важливим значенням колоративів у конструюванні національних картин світу, а також у відтворенні індивідуально-авторської психологічної рефлексії на події та обставини життя. Новітня та сучасна література, яка активно послуговується законами психології та зображальними засобами суміжних мистецтв значно розширила функціональні та виражальні можливості колористичної лексики.

Неповторність мовної картини світу, що постає з поетичних текстів Ліни Костенко, багато в чому визначається майстерним добром колористичної лексики. Кожен ліричний шедевр української поетеси має свої риси й обрії, свою внутрішню логіку системи асоціацій, яка й знаходить досконале, вивірене мистецьким хистом утілення, свою композицію, свої стильові параметри.

Лексеми на позначення кольору не тільки подають важливу інформацію про предмет, але й мають здатність збуджувати думку, викликати певні почуття. Колірні відчуття можуть викликати спогади та пов'язані з ними емоції, образи, психічні стани.

Ми не випадково зупинилися на цих моментах кольорознавства, бо вони важливі передовсім для розуміння не лише фізичної природи кольору, але і його психологічного і духовного впливу на людину. Звичайно, поки що наша практика усвідомлення феномену світла і кольору ще досить обмежена, а тому і обмежені наші можливості його осягнення та інтерпретації у творах мистецтва.

Однак ми живемо у кольоровому світі, радіємо яскравому сонцю і блакитному небу, заспокоюємося від молоді весняної зелені. Дуже часто колір письменника – це його художній код, якщо ми його зуміємо прочитати, розшифрувати, то зможемо заглибитися у неосяжний художній світ твору і творчості.

Світло-кольорові феномени в творчості Ліни Костенко володіють особливою гармонійністю. Вони сприймаються чуттєво. У світлій гамі є і свої доміанти, а саме – *білий* колір. Колоратив *білий* виступає семантично навантаженими в екзистенційно-маркованих контекстах: *Німе кіно - оця моя стіна / Оця холодна біла-біла-біла, / де за хрестом замерзлого вікна/ стоїть зима кошат, як Сибілла (Кост., 99); На білих вікнах змерзлі міражі. / І як ми будем ?! / Як тепер ми будем /- такі вже рідні і такі чужі (Кост., 106); Лечу над білим полем бездоріжж (Кост., 110); Сніги і я / Над присмерком смерек - / усіх печалей білі епілоги (Кост.,110); Біля білої вежі чорне дерево. Спи / Ми самотні в безмежжі (Кост.,129). Знаковими для розкодування семантико-естетичного змісту цих метафор є номінації: *стіна, міражі, бездоріжжя, печалі, безмежжя*, об'єднані спільною негативною конотацією.*

Оцінно-естетичний зміст співвіднесення "час-природа" часто визначає семантику *білого та чорного* кольорів: *Два чорні лебеді / Календарного білого моря / чорні лебеді часу з лебединої пісні сторіч (Кост., 113); Хай буде легко. Дотиком пера. Хай буде вічно / спомином пресвітлим / Цей білий світ - березова кора, / по чорних днях побілена десь звідтам (Кост., 75).*

Цілісність концептуальної метафоричної моделі "час– природа" забезпечує звукова кореляція – паронімічна атракція: *Цвіте акація, акація- / на хмарі біла аплікація / мого дитинства експлікація - / і просто так цвіте акація (Кост.,163);*

Для художньої достовірності, чуттєвого увиразнення авторського показу важливий є колоратив *білявий*: *... сплять солодко черкуси негритоси, / біляві яблука і жовта раса груш (Кост.,35); І над медовим подихом галявин/ сміється сонце подихом білявим (Кост.,215).* Поетичний зміст цих складних асоціативних образів визначає естетичне чуття автора, яке, "до певної міри формує у людині своєрідний спектр бачення невербалізованої поетичності, якою наповнений світ" [2, с.15].

Семантика кольору не завжди мотивується поетом, як авторське намагання розширити значення слова або його сполучуваність – швидше навпаки; важливо узгодити власне світосприйняття з традицією кольоропозначення в народнопоетичній словесній культурі. У такий спосіб відбувається утвердження приналежності поетики до світу символізованих кольоропозначень, що є важливим складником мовної картини світу українців. Звичайно, зводити всі особливості поетичної творчості того чи іншого поета тільки до психічних факторів не можна, як не можна встановити однозначного, не ускладненого іншими чинниками, зв'язку між поетичними мовленням письменника і його психічним світом. Однак не варто нехтувати питанням,

оскільки воно, як показують дослідження останніх років, може дати цінні результати для різних питань художньої творчості і психології .

Умовні скорочення джерел

Кост. – Костенко Л. Вибране / Л. Костенко – К.,1989.– 559с.

Література

1. Лисиченко Л.А. Ці невичерпні глибини мови : монографія / Л.А. Лисиченко. – Х., 2011. – 304 с.

2. Ставицька Л.О. Естетика слова в українській поезії 10-30 років ХХ ст. / Л.О.Ставицька. – К. : Правда Ярославичів, 2000.– С.78.

УДК 81:82(043.2)

ПРОКОПОВИЧ Л.С., КУРИЛО О.Й.,
Мукачівський державний університет

ПИСЬМЕННИК – МОВА –ЧИТАЧ

Дослідження взаємодії мови, читача та автора є одним із важливих аспектів соціолінгвістики, що має велике значення для розуміння історичного процесу розвитку літерної мови. Причому на різних етапах еволюції суб'єктів цієї взаємодії змінювалися як домінанти, так і пріоритети цього розвитку.

Одним із важливих факторів розвою української літературної мови був і залишається читач, на якого орієнтується письменник чи мовець. О.І.Білецький зазначав, що «...читач – не тільки об'єкт. Він фактор літературного процесу, співучасник роботи письменника, який весь час думає про нього та веде з ним діалог» [1].

Саме проблемі письменник – читач, присвячені праці Г.М.Сивоконя, зокрема його монографія «Одвічний діалог», у якій автор наголошує, що орієнтація на читача й на сприймання художнього слова в українській літературі виступає діяльною силою взаємозумовленого розвитку творчості та її адресатів: «Кожна заміна в одній із цих двоєдиних складових так чи інакше зумовлює інші видозміни», – зазначає автор [6, с.75].

Відомий мовознавець характеризує тисячолітню історію взаємодії українського читача й письменника на широкому історичному тлі. Однак у цій та інших працях науковця в основному характеризується проблема з погляду літературознавчого. Мовний аспект проблеми (читач – літературна мова), тобто якою мірою враховується мовна компетенція читача, як впливає мова художніх творів на формування цієї компетенції, як робота над мовою художніх творів впливає на стан і розвиток літературної мови, предметом лінгвістичного дослідження виступає значно рідше», – наголошує Л.А.Лисиченко [3, с. 62]. Варто нагадати також слова О.О.Потебні: «В організованому суспільстві з серйозним ставленням до літератури складається і щодо писемної мови громадська совість, чуття користі, міри та краси, які однаково зв'язують письменника й читача» [5, с. 171-172].

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>